

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Social snedrekrytering till högre studier

Tahereh Darvish Rohani

”Inriktning/specialisering/LAU350”

Handledare: Jonas Carlsson

Rapportnummer: ht05 2480-014

Abstract

Uppsatsen ämnar undersöka gymnasieelevernas intresse för att läsa vidare på universitet. Uppsatsen har gjorts med hjälp av en gruppintervju och en enkätundersökning i två skolor, som jag kallar skola A och skola B. Förutom gymnasieelevernas intresse för att läsa vidare på universitet är undersökningens syfte att studera om det förekommer skillnader i kön, klass och etnicitet. Frågeställningarna blir därför:

- Vad anser eleverna om att studera vidare vid universitet?
- Hur skiljer sig elevernas åsikter utifrån perspektiven, klass, kön och etnicitet?

Resultaten visar att majoriteten av eleverna vill läsa vidare på universitet. Av de tre valda perspektiven visar bostadsområdena en stor skillnad mellan medelklass och arbetarklass. Men när det gäller föräldrarnas utbildning, finns det inte skillnad mellan skolorna. Det finns inte någon stor skillnad mellan tjejer och killar i skolan A. Antal tjejer som vill läsa vidare är större än killar i skolan B. Undersökningen visar att det inte finns någon stor skillnad mellan elever med invandrarbakgrund och dem utan i skolan A. Men skolan B visar att det är fler icke invandrar elever som vill läsa vidare än elever med invandrarbakgrund.

Nyckelord: Utbildning, social bakgrund, skola, snedrekrytering, högskolestudier.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund och problemområde	1
2 Syfte och frågeställningar	2
2.1 Syfte	2
2.2 Frågeställningar	3
2.3 Avgränsningar	3
3 Teori och tidigare forskning	3
3:1 Klass	3
3:2 Kön	7
3:3 Etnicitet	9
3.4 Tidigare forskning	11
4 Metod	12
4.1 Metodval	12
4.2 Validitet	14
4.3 Reliabilitet	14
4.4 Försökspersoner och bortfall	15
4.5 Material	15
4.6 Operationalisering	15
4.7 Presentation av skolorna	16
4.8 Etiska principer	16
5 Resultatredovisning	16
5.1 Tabell	17
5.2 Gruppintervjun	24
6 Analys	26
7 Slutsats	30
8. Referenslista	32
9. Bilaga 1: Enkätformuläret	34
10. Bilaga 2: Frågor för gruppintervju	37
Tabellförteckning	
Tabell 5: 1 Vilja till universitetsstudier.	17
Tabell 5: 2, 3 Vill läsa vidare uppdelat på bostadsområde.	18

Tabell 5: 4, 5 Vill läsa vidare uppdelat på föräldrarnas universitetsutbildning.	19
Tabell 5: 6, 7 Vill läsa vidare uppdelat på mammas universitetsutbildning.	20
Tabell 5: 8, 9 Vill läsa vidare uppdelat på faderns universitetsutbildning.	21
Tabell 5: 10, 11 Vill läsa vidare uppdelat på kön.	22
Tabell 5: 12, 13 Vill läsa vidare uppdelat på invandrarbakgrund.	23

1. Inledning

Det finns kritik av skolans ständiga misslyckande att bryta den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Enligt Högskolverket är studenter med arbetarbakgrund underrepresenterade vid universitet (Högskolverket, 2002). Men trots omfattande reformer i avsikt att bland annat underlätta för arbetarbarn att skaffa sig den sociala säkerhet som utbildning kan ge har inte särskilt mycket hänt. Den kritiken formuleras som att betygen i skolan är ett uttryck för att rangordna och sortera människor, det betyder att man förklarar för eleverna vilka som är normala och onormala (Skolverket, 2002; 35). Detta innebär att en grupp stigmatiseras men belönar den andra gruppen.

1.1 Bakgrund och problemområde

Samhällen har genom historien skiftat form från jordbrukssamhälle till industrisamhälle och från industrisamhälle till någon form av kunskapssamhälle. Kunskapssamhället innefattar en föreställning om att produktion och samhällsliv kräver alltmer kunskap och att denna kunskap ständigt måste förnyas.

Dagens samhällen förändras ständigt vilket ställer krav på samhällets institutioner. Dessa förändringar ställer således krav på skolan som är en av dessa institutioner. Skolan är grunden för all kunskapsutveckling i samhället. Det är mycket viktigt att ungdomar utbildar sig och läser vidare på universitet. En hög utbildning har en stor betydelse för individens framtida levnadsvillkor.

I det nya samhället finns det en stor tilltro till att utbildning i allmänhet och högre utbildning i synnerhet är en förutsättning för ekonomisk tillväxt och välstånd. Satsningar på utbildning blir allt viktigare både för den enskilda människan och för samhället i stort. Utbildning ger individen bättre förutsättningar för att delta i samhällslivet och på arbetsmarknaden. ”Utbildning har inte bara ett värde i sig. Den bestämmer också i stort utsträckning de möjligheter man har till ett omväxlande arbete med ett antal fördelar”. (Ahrne, Ekerwald, Leiulfsrud, 1987; 90). Alla bör ha samma möjligheter att ta del av den utbildning som samhället erbjuder. Utbildning är en av de viktigaste individuella resurserna i dagens samhälle. Det faktum att denna resurs är ojämnt fördelad med avseende på klasstillhörighet och etniskt ursprung kallas för social eller etnisk snedrekrytering.

Enligt Skolverket finns det tre bakgrundsvariabler som till en del förklarar varför det blir så stora betygsskillnader mellan olika skolor. Dessa variabler är: föräldrarnas utbildningsnivå, kön och andelen elever med utländsk bakgrund. (Skolverket, 2004)

Social bakgrund, det vill säga föräldrars utbildningsnivå och sociala klass, har stor betydelse för elevers val av studieväg. Skillnaderna i val till gymnasiet men främst en social snedrekrytering till högre studier är tydliga.

Idag är många olika grupper underrepresenterade inom den akademiska världen. För att hitta lösningar på denna underrepresentation är det viktigt att kartlägga de sociala, etniska och socioekonomiska faktorer som spelar in då ungdomar väljer att utbilda sig. Detta arbete är ett försök att hitta mönster som på ett tidigt stadium kan visa vilka grupper som utbildar sig och på vilka grunder detta sker.

För mig som blivande lärare är det en viktig fråga att öppna vägarna till universitet, även för de kategorier av studenter som tidigare varit underrepresenterade på universitet.

2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

2.1 Syfte

Syftet med undersökningen är att studera gymnasieelevernas intresse för att läsa vidare på universitet. Eftersom eleverna tillhör den generation som ska forma samhället i framtiden är det intressant ur ett samhällligt och vetenskapligt perspektiv att studera skolelevers syn på utbildning. Flera undersökningar pekar på att de sociala skillnaderna är så pass stora att det är relevant att tala om ett utbildningsarv så att barnen tenderar att nå samma utbildning som deras föräldrar nått.

Jag tycker det är intressant att belysa detta. Jag kommer speciellt att inrikta mig på kategorier som kön, klass och etnicitet. Jag vill studera om det förekommer skillnader i deras vilja och intresse för att vidareutbilda sig.

2.2 Frågeställningar

Med utgångspunkt från dessa syften har följande frågor formulerats:

- Vad anser eleverna om att studera vidare vid universitet?
- Hur skiljer sig elevernas åsikter utifrån mina valda perspektiv, klass, kön och etnicitet?

2.3 Avgränsningar

I undersökningen ingår endast gymnasieelever från två skolor. Flera studier, Skolverket 2004, pekar på att social bakgrund, det vill säga föräldrars utbildningsnivå, sociala klass och inkomst, har stor betydelse för studieresultatet.

Jag kommer att jämföra elever ifrån två områden. Jag valde Mölndal och Angered. Jag har antagit att Mölndal är medelklass och Angered arbetarklass, pga att jag ville få in de olika samhällsklasserna i undersökningen. I enkätdelen görs en jämförelse mellan en skola i Mölndal (skola A) och en skola där en majoritet av eleverna kommer från Angered (skola B).

3. Teori och tidigare forskning

Definition av klass, kön och etnicitet:

Begreppet klass handlar om arbetsförhållanden och utbildningsnivå. I uppsatsen antas att Mölndal och Angered representerar medelklass respektive arbetarklass.

Kön: jag jämför pojkar och tjejer i uppsatsen. Det finns ingen ambition att problematisera genus utöver jämförelserna.

Begreppet ”eticitet har fram till idag behållit sin ursprungliga konnotation som gällande kulturellt främmande; grupper med minoritetsstatus, lägre klass eller migranter”.(Ålund, 1999; 29)

3.1 Klass

Arnman och Jönsson definierar begreppet klass i ett samhälle som att arbetsprocessen är uppdelad så att olika människor genomför olika delmoment. Följden blir att de som har de

nödvändiga kunskaperna har den överordnade positionen därmed svarar för planeringen av arbetet. Den underordnade gruppen som skall utföra arbetet kommer att sakna en överblick över hela produktionsprocessen. Arbetarklassyrken definieras av att de övervakas av andra än av dem som utför arbetet, och att arbetsinnehåll och arbetssätt bestäms av andra än dem som utför arbetet. Medelklassyrken består oftare av friare arbetsuppgifter i den meningen att både beslut om innehåll och sätt att verkställa dem fattas av individernas själva. De är inte heller övervakade av andra i samma utsträckning. De olika arbetsförhållandena påverkar sedan föräldrarnas värderingar, normer och beteenden mot barnen. Den ställning som en människa har i det hierarkiskt ordnade arbetslivet har återverkningar även utanför själva arbetssituationen. Arbetareklassen uppfostrar sina barn med andra normer och värderingar än medelklassen. Arbetarklassuppfostran poängterar i större utsträckning en anpassning till yttre krav i form av lydnad. Medelklassuppfostran understryker mer barnens självkontroll och självständighet. De uppfostras med annat tidsperspektiv, omständigheter som ligger i nuet betraktas som medel att senare nå positioner i samhället. Skillnader i uppfostringsideal mellan olika socialgrupper bestäms alltså av föräldrarnas position i yrkeslivet. Utbildningen har en stor betydelse för vilket arbete en människa kommer att ha och får därför en förstärkande effekt. (Arnman, Jönsson, 1983; 14-18)

Persson betonar föräldrarnas betydelse för barnens skolframgång, drivkraft i skolarbete och förutsättningar att anta utbildningsutmaningar. Han påstår att den sociala bakgrunden, i synnerhet föräldrarnas utbildningsnivå, har stor betydelse för ungdomars övergång från gymnasiet till högskolan. Barn med lika studiebegåvning ökar sannolikheten för högskolestudier om föräldrarna har akademisk utbildning. Föräldrarna kan underlätta sina barns skolgång genom att vara intresserade, stödjande och ta sig tid att hjälpa barnen. För skolans kultur har det stor betydelse om föräldragruppen består av studiemotiverade och utbildningsmedvetna individer eller föräldrar med negativa skolupplevelser. (Persson, 2003; 18-19)

Ahrne, Ekerwald och Leiulfsrud hävdar att både utbildningen och arbetsliv förändras kraftigt över tid. Föräldrarna överför till barnen inte bara skolkunskaper utan även intresse och motivation för skolarbetet och studier överhuvudtaget. De överför också sin sociala ställning till sina barn inte främst genom arv av ekonomiska tillgångar utan främst genom arv av det som kan kallas kulturellt kapital, exempelvis förhållningssätt till utbildning, förmågan att klara sig väl genom skolan. Av betydelse i inlärningssituationer är det intellektuella

självförtroendet. För barnens intellektuella självförtroende spelar föräldrarnas förtroende för sin egen förmåga på utbildningens område en stor roll. Föräldrarna med gott intellektuellt självförtroende ser inte sina barns misslyckanden i skolan som tecken på bristande begåvning utan som något tillfälligt som kommer att gå över. Sådana föräldrar tror att deras barn kommer att klara en högre utbildning oavsett om barnen verkar obegåvade eller om läraren avråder från vidare studier. Det visar sig också att barnen verkligen i stor utsträckning klarar av det som föräldrarna tror dem om. Den fördelning av kunskaper som finns hos eleverna när de börjar skolan kvarstår under skoltiden. Därför är det av stor vikt att föräldrarna engagerar sig i barnens läxor och skolarbete så tidigt som möjligt. Det kan vara av stor betydelse för barnens framtid. Byten av klasstillhörighet går även via utbildningen. (Ahrne, Ekerwald, Leiulfsrud, 1987; 80,90)

Eleverna är en länk till samhället och deras sätt att fungera avgör i hög grad om skolan utvecklar en kultur som domineras av tvång, en som domineras av karriärtänkande och därmed av beroende av utbildningssystemets meritssystem eller en som domineras av kunskapsvilja. Persson skriver i sin bok att: till följd av olika omständigheter, t.ex. stark social differentiering eller segregation, kan dock något av elementen komma att dominera över de andra. I tvångskulturen träder tvånget i form av disciplin i förgrunden. Tvånget i tvångskulturskolan beror på att skolplikten levererar en stor andel svårmotiverade elever till skolan. För att lyckas utbilda eleverna måste skolan dels utveckla sätt att arbeta som är bättre anpassade till svårmotiverade elever, dels tillämpa ett utökat kunskapsbegrepp som betonar kunskap i det speciella sociala och kulturella sammanhang som utgörs av den mångkulturella och socialt tunga stadsdel där skolan är belägen. Målet för skolan blir att hjälpa eleverna att hantera sina vardagliga sociala relationer och i andra hand att bidra med de skolkunskaper som på längre sikt kan leda till integration i utbildningssystem, arbetsliv och samhälle. I karriärkulturen träder karriärförväntningar och därmed beroendet av betyg in. Elever i karriärkulturskolan kommer i mycket större utsträckning från utbildningsmedvetna och utbildningsmotiverade hem. I kunskapskulturen träder kunskapen för dess egen skull i förgrunden. (Persson, 2003; 51-53)

Segregationen inom den svenska skolan byggde tidigare på olika sociala grupper och olika ekonomiska förutsättningar. Utbildningen var förbunden med kostnader, vilket ledde till en uppdelning av eleverna från olika ekonomiska grupper i folkskolor, yrkesskolor, läroverk m.m. Även formella regler medverkade till segregationen, t.ex. könssegregerade skolor. I det

nuvarande skolsystemet är avgifter för skolgång ovanliga, men möjligheterna att få högre utbildning torde fortfarande vara förknippade med familjernas ekonomi. Mest avgörande för att få tillgång till högre utbildning är de skolprestationer i form av betyg som eleverna presterar inom den obligatoriska skolan, en process som i praktiken också har en socialt segregande funktion. Skolframgång som mätt i betyg och standardprov har ett klart samband med elevernas sociala bakgrund. Betygen skapar konkurrens mellan eleverna, eftersom de spelar en viktig roll i urvalsprocessen inför högre utbildning. Betygssystemet i skolan innebär att vissa kommer att lyckas, medan andra måste misslyckas i skolans sätt att mäta kunskaper. De som inte klarar sig bra i skolan rekryteras huvudsakligen från de grupper i samhället som har sämst möjlighet att ge sina barn de förutsättningar som krävs för att klara skolarbetet med goda resultat. En granskning av utbildningsväsendet visar att det även efter de stora skolreformerna är barnen från högre samhällsgrupper som i störst utsträckning väljer teoretiska utbildningsvägar i gymnasieskolan och som går vidare till universitetsutbildningar. Många kommer också senare i livet att tillhöra de högsta sociala skikten. (Arnman, Jönsson, 1983; 34,42)

Nivån på studieresultaten i en skolklass har starkt samband med klassens sociala sammansättning. Att vissa elevgrupper får sämre skolresultat än andra beror inte på någon enskild faktor i barnens liv, t.ex. relationen lärare - elev, kamratgrupp etc. utan på effekten av de samlade levnadsvillkoren. Ju mer skolklassen domineras av elever från högre sociala skikt, desto bättre är resultaten för alla elever i skolklassen oavsett social bakgrund. Skolans innehåll och metoder är utformade av vissa sociala skikt och passar därför deras barn bättre än andra. Skolmiljön är bara en del av en elevs livssituation. De olika villkor eleverna lever under har ett starkt samband med föräldrarnas arbetssituation. (Arnman, Jönsson, 20,65)

Ju högre betygsmedelvärde det är i en klass, desto mer inriktade på undervisning och desto mindre på disciplin och annan sysselsättning är klassens aktiviteter. Läraren behöver i mindre utsträckning ge individuell hjälp och kan mer undervisa hela klassen samlad. Man hinner med flera fördjupningsmoment och innehållet i undervisningen blir mer inriktat på det som kallas djupinläring. Det blir alltså en bättre undervisning i en skolklass där betygsmedelvärdet ligger högt. Men om skillnaden mellan den enskilde elevens förkunskaper och klassens genomsnittliga förmåga är alltför stor, minskar klassens draghjälp på den enskilda eleven och han kan ge upp sina ansträngningar att hänga med. Det betyder att det är lättare att undervisa elever med ungefär likadana förkunskaper än elever som är mycket olika i

kunskapshänseende. Men däremot en klass som består av fler invandrabarn, fler nya elever till klassen, en specialundervisning som räcker till färre av de lågpresterande, fler lärarbyten samt mindre erfarna lärare, torde sammanfattningsvis, oavsett lärarens skicklighet, bidra till en sämre undervisning. I de segregerade skolorna är det arbetarbarnen som utsätts för denna sämre undervisning. Det är alltså inte bara så att klassamhället förorsakar att arbetarbarnen kommer sämre förberedda för skolarbetet och därför får sämre studieresultat utan också så att de får sämre undervisning i skolan än barn från andra samhällsklasser. (Ahrne, Ekerwald, Leiulfstrud, 1987; 84-89)

3.2 Kön

Under 1800-talets senare hälft började ett allmänt utbildningssystem byggas upp i Sverige. Man diskuterade vilka skillnader som borde göras i undervisningen av flickor och pojkar. En lösning på problemet könsskillnader var att undervisa flickor och pojkar åtskilda i olika grupper, klasser eller skolor. Argumenten för särundervisning var att flickor inte ansågs vara kroppsligt lämpade att studera i samma hårda takt som pojkar. Intellectuell ansträngning under tonåren trodde man var ett hot mot flickornas egen hälsa och mot släktets fortsatta existens. Dessa risker minskades om studietakten och kraven anpassades efter flickornas förmåga. Man har utifrån biologiska skillnader skapat skilda sociala roller för kvinnor och män. Kvinnors fysiska styrka som bestämmande för deras sociala roller i hemmet, där de skulle ägna sig åt hushåll och vård av barn, alltså män uppfattades mer lämpade för offentliga roller och politiska beslut. Man ansåg att dessa biologiska skillnader gjorde kvinnor oförmögna att delta i det offentliga området. Kvinnor betraktades som mindre förnuftiga än män, och mer styrda av känslor och oförmögna att fatta politiska beslut. Av denna anledning hänvisades kvinnor till roller i hemmet, till en andrerangsposition i samhället och inte i position att tillträda offentliga ställningar. Det ansågs att kvinnor och män hade olika uppgifter i samhället och att utbildning och träning för dessa skilda uppgifter måste ha olika innehåll. Kvinnans enda ”naturliga uppgift” ansåg vara den som hustru, mor och husmor. Bakom detta fanns politiskt och religiöst grundade idéer om att alla har sin förutbestämda plats i livet. Olika samhällsklasser tycktes ha sina ödesbestämda uppgifter och skulle fostras in i denna roll. När formerna för pojkars utbildning ställs mot formerna för flickors utbildning så handlar det också om att pojkar från de dominerande samhällsklasserna skall fostras till

framtida makthavare. När samhället förändrats har också målen för flickors och pojkars undervisning förändrats. (Wernersson, 1995; 2-4)

Ahrne, Roman och Franzén påstår att individers könstillhörighet formar handlingar och livschanser liksom begreppet klass som används för att sammanfatta större grupper tillgångar på resurser och handlingsmöjligheter. Kvinnor och män gör ju ofta olika val avseende utbildning, fritid och yrke. Den segregering som finns mellan män och kvinnor när det gäller yrken och positioner i arbetslivet påbörjas i skolan i och med val av utbildningslinjer i gymnasiet. Flickor och pojkar i nian väljer i stor utsträckning linjer och kurser inom gymnasieskolan som stämmer överens med hur fördelningen ser ut mellan män och kvinnor i arbetslivet i stort. Flickorna dominerar stort på vårdlinjen, medan pojkarna dominerar totalt på t.ex. fordonsteknisk linje. På liknande sätt ser det ut på högskolan. Utbildningar till sjuksköterska, fritidspedagog, förskollärare etc. domineras av kvinnor, medan tekniska utbildningar är mansdominerade. Dominerar det motsatta könet kraftigt i en utbildning kan detta i sig vara avskräckande, med resultatet att man väljer i enlighet med den könssegregering som redan finns på arbetsmarknaden. Ungdomar som bryter in på en utbildning som starkt domineras av det motsatta könet fullföljer heller inte alltid utbildningen. Sådana könsskillnader i önskemål beror på att omgivningen ställer pojkar/män och flickor/kvinnor inför olika krav och förväntningar. Könsuppdelningen på arbetsmarknaden är inte uteslutande resultatet av att människor väljer och handlar i enlighet med sina önskemål. Det kan också vara svårt att få ett jobb som ideologiskt ”tillhör” det andra könet. Flera studier tyder på att det framför allt är när det råder brist på manlig arbetskraft som kvinnor kan komma in i mansdominerade yrken. Flickors och pojkars uppväxtvillkor skiljer sig åt när de har samma klassbakgrund, och kön spelar stor roll i sorteringen av individer till olika positionerna i samhällets organisationer. I såväl familj som arbetsliv ger könsarbetsdelningen männen större tillgång till resurser, makt och status än kvinnor. Trots de stora sociala förändringar som skett under det gångna seklet är dock föreställningen om skillnad mellan män och kvinnor fortfarande kvar i samhället. Men den sociala verkligheten förändras genom mänsklig handling. Eftersom normer och beteendemönster är dock inte givna en gång för alla. (Ahrne, Roman, Franzén, 2003; 76, 80-81, 167)

”Den avgrund som skiljer den uppväxande flickan från den uppväxande pojken har skapats på ett planlagt sätt ända från deras tidiga barndom. Senare kan man inte göra något åt att kvinnan är det som hon *har blivit gjord till* och hon kommer alltid att släpa med sig detta förflutna; om

man räknar med dess betydelse blir det uppenbart att hennes öde inte är fastslaget för evigt. Man ska givetvis inte tro att det räcker med att förändra de ekonomiska villkoren för att kvinnan själv ska förvandlas. Denna faktor har varit och förblir avgörande för hennes utveckling, men så länge den inte medför de moraliska, sociala och kulturella följder som den tyder på och kräver, kan den nya kvinnan inte trädla fram".(de Beauvoir, 2002; 834)

Jag avslutar med Simone de Beauvoirs klassiska formulering "man föds inte till kvinna; man blir det".

3.3 Etnicitet

"Begreppet etnicitet innefattar kulturell praxis och kulturella värderingar som skiljer en grupp människor från andra, ofta en omgivande majoritet. Medlemmar av en sådan etnisk grupp upplever sig själva som kulturellt skilda från andra grupper i samhället, en uppfattning som oftast delas av övriga grupper. Det finns många drag som används för att skilja ut en viss etnisk grupp från andra, men det vanligaste är språk, historia, religion, klädsel och ursprung". (Giddens, 1998; 248-249)

Att boendet i Sverige ger tydliga uttryck för etnisk segregering är ingen nyhet. Invandrare har koncentrerats till stora och mellanstora städer, huvudsakligen i dessas ytterkanter och oftast i hyreshus från miljonprogramtiden. Miljonprogrammet var det statliga bostadsprogrammet som i syfte att bygga bort bostadsbristen i Sverige företog sig att producera en miljon bostäder under perioden 1965-1975. Det är också till dessa områden som först arbetskraftsinvandrare och under senare år politiska flyktingar har hänvisats vid sin ankomst till Sverige. Man skulle kunna säga att bostäder från miljonprogramtiden har varit ingångsporten för många invandrargrupper i det svenska samhället. (de los Reyes, 2003; 298-299)

De skillnader som finns mellan befolkningsgrupper i såväl materiella som andra resurser i form av kunskaper och makt, framkommer tydligast i skolor där huvuddelen av eleverna antingen kommer från högre socialgrupp eller från lägre socialgrupp. Den rådande segregationen inom boendet återspeglas i skolans upptagningsområden. Den sociala sammansättningen påverkar skolornas status och det finns ofta en klart uttalad uppfattning om vilka skolor som är bra eller dåliga. Den sociala segregationen är inte ett resultat av uttalade

regler eller förbud utan indirekta konsekvenser av hur samhället är organiserat ekonomiskt och politiskt. (Arnman, Jönsson, 1983; 19-20, 42)

Skolverket påpekade i lägesrapporten för 2003 problemet med en tilltagande segregation i skolan och en risk att skillnader i kvalitet ökade mellan skolor. Det segregerade boendet i framförallt de större städerna medför ofta segregerade skolor. Det segregerade boendet avspeglas direkt i elevsammansättningen på skolorna eftersom de flesta elever går i en skola nära hemmet. Segregationsfrågorna i skolorna är därför inte enbart en fråga inom utbildningspolitiken utan är direkt avhängiga integrations- och bostadspolitiken. Boendesegregation leder ofta till skolsegregation och därmed genererar invandrartäta boendeyråden ofta invandrartäta skolor. Elever som går i skolor med hög andel elever med utländsk bakgrund tenderar att prestera sämre än elever i övriga skolor. (Skolverket, 2003)

Enligt Arnman och Jönsson (1983; 32) är den segregation som finns i den svenska skolan det att elever från olika sociala grupper går i klasser och skolor, där elevsammansättningen är homogen vilket kan innebära att de i skolan får begränsade kunskaper om hur andra människor lever.

En genomgående strävan har varit att alla barn oavsett social bakgrund ska gå i en och samma skolform. Alla barn och ungdomar skall ha tillgång till en likvärdig utbildning oavsett bostadsort, ekonomiska förhållanden, kön, begåvning, intresseinriktning, föräldrarnas studiebakgrund och intresse för barnens studier. (SOU 1978;65)

En verkligt jämlik skola innebär dock att lärare och kursplan tar hänsyn till elevers bakgrund och erfarenheter. I praktiken är det något som lärare ofta försökt göra. Ändå visar senare undersökningar att åtgärderna för invandrabarn varit otillräckliga. Invandrarelever halkar efter. De sammanhållna, ofta stora klasserna, har varit otillräckliga för att ge likvärdig utbildning för barn med en annan språkbakgrund än den svenska. (Skolverket, 2004)

Boendesegregation har en negativ inverkan på likvärdigheten i det svenska skolsystemet då elever som går på invandrartäta skolor eller andra skolor som är segregerade utifrån socioekonomiska faktorer inte ges samma möjligheter att uppnå lika goda betygresultat som elever som går i övriga skolor. Intervjustudien vid ett par invandrartäta skolor visade exempel på hur boendesegregationen i vissa fall befästes i skolan där elever från mer välbärgade områden gick i egna klasser medan elever från de mindre välbärgade områdena gick för sig. Detta är naturligtvis inte bara negativt för elevernas möjlighet att uppnå goda studieresultat

men också för samhällets övergripande mål att uppnå ett mer likvärdigt samhälle med tolerans mellan olika etniska och sociala grupper. (Skolverket, 2004)

Om alla barn skulle ges en likvärdig utbildning måste en rad särskilda åtgärder vidtas, eftersom generella reformer kan missgynna de grupper som av olika skäl inte förmår utnyttja förbättrade möjligheter. På utbildningsområdet kan denna ”lika” behandling återskapa och eventuellt förstärka de ursprungliga olikheter som finns mellan olika samhällsklasser. Vissa grupper har större förutsättningar att tillgodogöra sig samhällets utökade erbjudanden än andra. (Arnman, Jönsson, 1983; 17,39)

3.4 Tidigare forskning

De senaste uppgifterna som Statistiska centralbyrån har tagit fram på uppdrag av Högskoleverket visar att studenter med arbetarbakgrund fortfarande är underrepresenterade vid universitet. Andelen studenter med arbetarbakgrund är lägre på långa utbildningar som ofta leder till yrken med relativt höga löner, till exempel på läkarutbildning, juristbildning och civilingenjörsutbildning, än på kortare utbildning, till exempel högskoleingenjörsutbildning, lärarutbildning och sjuksköterskeutbildning. Utbildningsutbudet vid universiteten har därför stor betydelse för den sociala sammansättningen av studenterna. Skillnader i utbildningsutbud är också huvudförklaringen till att de stora universiteten och vissa fackhögskolor, som Chalmers, KTH och Karolinska institutet, har en relativt låg andel studenter med arbetarbakgrund, jämfört med många av de mindre och medelstora universiteten samt specialhögskolor som Lärarhögskolan i Stockholm och Idrottshögskolan. (Högskoleverket, 2002-05-28)

Ett välfärdssamhälle som Sverige bygger på idén om allas lika värde och allas lika rätt att ta del av samhällets välstånd. Skillnaden i levnadsvillkor mellan olika grupper är dock idag stor och växande och det finns tecken som tyder på att ett nytt klassamhälle med etniska förtecken håller på att uppstå. På grund av skillnader i traditioner och tänkesätt i olika länder och olika kulturer och även fördomar och sannolikt även diskriminering har en invandrare ofta betydande barriärer att klara av innan han eller hon finner en bra bas för tillvaron i Sverige. När det gäller den etniska rekryteringen till högskolan är kunskapen begränsad och behovet av forskning rörande förhållandet mellan utbildning och etnicitet är stort. De få studier som i Sverige belyst förhållandet mellan etnicitet och social bakgrund i rekryteringen till högre

studier betonar att den sociala bakgrunden är den faktor som inverkar starkast. Detta bekräftas också i internationella studier. Med tanke på den segregation och marginalisering som kännetecknar många invandrares situation i Sverige, kan den tendens till etnisk underklassbildning som finns också påverka övergången till högskolan. (SOU 2000:47)

4. Metod

4.1 Metodval

För att få reda på vad elever anser om ämnet jag har valt att undersöka måste någon form av intervju eller enkätundersökning göras. Det finns för- och nackdelar med alla typer av undersökningsmetoder så det är viktigt att välja just den eller de undersökningsformer som passar bäst för varje enskilt ämne. Jag har valt att använda mig av dels en enkätundersökning och dels att göra en kvalitativ fokusgruppintervju, eftersom intervjuer skulle kunna ge en fylligare bild av elevernas uppfattning om vidare studier. Alltså är tanken att metoderna kompletterar varandra.

Genom att välja en enkät som alla i klassen får fylla i ges möjligheter att få en bild av hur utbildningens betydelse uppfattas. Fördelen med enkätmetoden är att ”Med hjälp av textläsande dataprogram ”...” är det möjligt att på relativt kort tid gå igenom mycket stora datamaterial...”. (Esaiasson m. fl.2003; 220)

Enkäten anser jag kan ge en relevant uppfattning om vad en elevgrupp i en klass tycker om ämnet. Alla får samma frågor i samma ordning, frågorna är strukturerade och flertalet är av karaktären att de besvaras genom att man kryssar i rutor med svar som ja eller nej.

Med strukturering menas att frågorna i en intervju eller i ett formulär har fasta svarsalternativ. Är svarsmöjligheterna öppna så är frågan ostrukturerad. Då bestämmer den tillfrågade vilken struktur svaret får. Den strukturerade frågan ger den tillfrågade inga möjligheter att svara på annat sätt än det frågekonstruktören bestämt sig för. (Trost, 1993; 20)

Enkäten har sina fördelar genom att man når ut till ett större antal elever. Inom tidsramen som råder för detta arbete når man alltså fler antal elever än vid intervjuer. En annan fördel med enkäten är att de som svarar på frågorna har god tid på sig. De kan överväga och begrunda svarsalternativen. Ytterligare en fördel med enkäten är att frågorna är standardiserade. D.v.s.

att frågorna och svarsalternativ presenteras på samma sätt för alla som ska svara. Argument mot enkäten är bland annat att när den väl är insamlad så går det inte att ställa några följdfrågor.

Studien är alltså både kvantitativ och kvalitativ. Med kvantitativ menas att undersökningen baseras på likvärdiga och därmed jämförbara uppgifter om så pass många analysenheter att dessa uppgifter kan uttryckas och analyseras med siffror. (Esaiasson m. fl.2003; 219)

Fokusgruppintervjuer betraktas ”som en kvalitativ datainsamlingsmetod och en form av gruppintervjuer där data samlas när deltagarna i små grupper samtalar kring av diskussionsledaren givna frågor”. Metodens svaghet kan bli att jag som intervjuare har inte alltid full kontroll över hur de intervjuade påverkar varandra. (Tursunovic, 2002; 63, 83)

För att komma på djupet i en frågeundersökning krävs någon form av intervju. Jag har valt att göra två gruppintervjuer. I mitt fall i grupper på fyra elever som tillsammans svarar på frågorna jag ställer. De undersökta personerna kan också uppmuntras att samtala med varandra. De intervjuade kan fylla i åt varandra och hjälpa varandra med formuleringar. Det är viktigt att tänka på att alla i gruppen får yttra sig. När de intervjuade ställs inför svåra eller känsliga ämnen är det ofta en eller två personer i gruppen som vågar bryta isen och svara på frågorna, varefter de andra har lättare att också de ge sina åsikter i frågorna.

Ibland kan det vara bra att det vid sidan av en samtalsledare finns en eller två observatörer med uppgift att dokumenterar talordning, kroppsspråk och att tillsammans med samtalsledare se till att inga frågor missas. (Tursunovic, 2002; 67-68) Det fanns dock inte utrymme för det inom min undersökning.

Den här formen av undersökning ger inte möjligheten till att generalisera resultaten inom olika grupper utan handlar mer om att kartlägga tankemönster och generera idéer. Därför bör en gruppintervju också kombineras med någon annan form av undersökning som t ex en enkät. (Esaiasson m. fl.2003; 347)

Att genomföra en gruppintervju är inte bara roligt. Det medför i sig intressanta frågeställningar att fundera på. Gruppintervjun har främst varit ett redskap för att komma mer på djupet gällande svaren på enkätens frågor, för att få en inblick i vad eleverna anser om att studera vidare vid universitet, och hur de resonerar kring detta.

4.2 Validitet

Vid större enkätundersökningar som databehandlas brukar man tala om validitet och reliabilitet för att säkerställa resultaten. ”Med validitet i en enkätfråga menas frågans förmåga att mäta det den avser att mäta. Med reliabilitet menas huruvida upprepade mätningar ger samma resultat”. (Ejlertsson, 1996; 86)

Med hög validitet avses att man mäter det man verkligen avser att mäta. Med frågor i intervjuerna och enkäten fångar man uppfattningar som jag inte kände till sedan tidigare på ett bättre sätt än med snäva frågor. Jag anser att intervjun och enkäten var den bästa metoden för att fånga ungdomars åsikter om att studera vidare vid universitet.

Validitet i kvantitativa undersökningar har att göra med om de metoder och tekniker som används i uppsatsen verkligen mäter det resultat som skulle undersökas. Vad gäller enkätens validitet handlar det om huruvida eleverna är ärliga i undersökningen. Jag ser i detta fall ingen direkt anledning till att de skulle ha ljugit, de har inget att vinna på det. Jag anser att studien har god validitet då jag har fått svar på de frågor jag har velat få svar på. För att ytterligare säkerställa validiteten skulle jag däremot låtit någon annan avgöra om mina mätredskap var lämpliga.

4.3 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om att säkerställa trovärdigheten i resultatet. Reliabilitet innebär att studien blivit korrekt utförd, att resultatdelen i rapporten verkligen är ett resultat av studien.

Har man lyckats undvika misstag i samband med urvalet och behandlingen av insamlat data har man en hög reliabilitet, det har alltså att göra med trovärdigheten i resultatet. (Esaiasson m fl.2003) Det jag ville få fram i mitt arbete var elevernas syn på att läsa vidare på universitet. Vid intervjuerna har jag försökt hålla mig så neutral som möjligt och tänkt mycket på vad jag sa och hur jag sa det, för att inte styra svaren. Varje grupp består av fyra elever och generellt sett lämnar mindre grupper större utrymme för deltagarna att komma fram med synpunkter. Man har också insikt i vad var och en i gruppen tycker om en viss fråga.

Eftersom mitt resultat baserar sig på två gruppintervjuer och enkätundersökning av två skolor är jag medveten om att det inte kan generaliseras till att representera elever i allmänhet.

4.4 Försökspersoner och bortfall

De utvalda klasserna för denna studie är gymnasieklasser i Göteborg och Mölndal. Den ena skolan valde jag pga att andelen elever med utländskbakgrund – elever med en eller båda föräldrar födda utomlands var relativt hög. Den andra skolan är mer homogen, har alltså mer svenska elever. Undersökningen omfattar elever från både medelklass och arbetarklass. Det totala antalet elever är 126 personer och sex klasser. Klasserna är utvalda av den ordinarie läraren. Arbetet genomfördes på de respektive skolorna. Alla var inte närvarande när de skulle besvara enkäten. Samtliga elever som var närvarande kunde besvara enkäten. Jag delade sammanlagt ut 150 stycken till rektorerna i båda skolor, och fick åter 126 stycken. Detta innebär att jag hade ett visst bortfall i denna enkätundersökning. Av de 126 enkäterna var det 30 killar och 40 tjejer som hade svarat i skolan A. Och i skolan B var det 20 killar och 36 tjejer som hade svarat. En någorlunda jämn fördelning mellan könen råder alltså i denna undersökning. Intervjuerna gjordes med fyra tjejer och fyra killar från ytterligare en skola.

4.5 Material

Materialet som jag har använt i mitt arbete består av enkäter och intervjuer som blir min primärkälla. Dessutom har jag använt mig av rapporter från statens offentliga utredningar och Skolverket som blir mina sekundärkällor. Enligt Esaiasson m.fl. är primärkällor mer trovärdiga än sekundärkällor.

Påståenden från personer som själva varit med om en händelse är helt enkelt lättare att lita på än påståenden från personer som bara återberättar vad andra har sagt. (Esaiasson m.fl.; 309)

4.6 Operationalisering

För att kunna undersöka elevernas intresse för att läsa vidare på universitet behövde jag att plocka ut de frågor som var relevanta för mitt syfte och mina frågeställningar och som skulle passa som oberoende variabler. I det arbetet utgick jag från tidigare och antaget lämpliga faktorer som utbildning, bostadsort, kön och födelseland. Självklart tag jag också fram min beroende variabel som var inställning till högre studier.

I undersökningen valde jag ut följande variabler till min hjälp att beskriva elevernas intresse för högre studier: kön, bostadsort, föräldrarnas utbildning och etnicitet.

4.7 Presentation av skolorna

Jag har gjort en enkätundersökning på två skolor, en i Göteborg som jag ger namn skolan B och den andra i Mölndal som jag kallar skolan A. Skolan B har 1800 elever, och andelen elever med utländskbakgrund är hög i den skolan. Skolan B som tvångskulturskola, för att lyckas utbilda eleverna måste skolan dels utveckla sätt att arbeta som är bättre anpassade till elever, dels tillämpa ett utökat kunskapsbegrepp som betonar kunskap i det speciella sociala och kulturella sammanhang (Persson, 2003). Men däremot skolan A har ungefär 300 elever och majoritet av eleverna är svenskar. Skolan A som karriärkulturskola, i karriärkulturen träder karriärförväntningar och därmed beroendet av betyg eller motsvarande i förgrunden. (Persson, 2003)

4.8 Etiska principer

Vid en undersökning bör forskaren informera alla personer som deltar i den, vilka villkor som gäller. Att deltagandet är frivilligt, att man inte behöver genomföra den om man inte känner för det. Ingen ska känna sig tvingad att delta, om någon vill avbryta har personen rätt till det och inte ska utsättas för på tryckning eller påverkan. Om de deltagande personerna är ett barn eller en ungdom under 15 år, skall föräldrars samtycke inhämtas. Något beroende förhållande mellan forskaren och deltagaren bör heller inte förekomma. Man ska ta hänsyn till den deltagandes situation och all material ska skyddas, för att personer i studie inte blir identifierad. Undersökningen skall genomföras anonymt och konfidentiellt så att uppgiftslämnaren inte kan spåras. Insamlade uppgifter om personer får endast användas för forskningsändamål. (www.vr.se)

5. Resultatredovisning

I detta avsnitt kommer jag att redovisa resultaten från enkätundersökningen. Kapitlet kommer att delas upp efter de två frågeställningarna som ställs för uppsatsen:

- Vad anser eleverna om att studera vidare vid universitet?
- Hur skiljer sig elevernas åsikter utifrån mina valda perspektiv, klass, kön och etnicitet?

Jag kommer att lyfta fram ovanstående frågeställningar och kommer främst att rikta in mig på de tre valda perspektiven kön, klass och etnicitet. Dessa tre oberoende variabler kommer att ställas mot den beroende variabeln, inställning till högre studier. Först presenteras elevernas vilja att studera vidare. ”Skulle Du vilja läsa på universitet efter gymnasiet.” Totalt har 126 elever svarat på frågan. Det innebär ett hundraprocentigt deltagande på den frågan. Och här presentera jag skolan A och skolan B i en tabell. I fortsättningen kommer jag att presentera varje skola för sig och i egen tabell som framgår av rubrikerna.

Tabell 5:1 Vilja till universitetsstudier i skola A och B. Svaren presenteras i procent

	Ja	Nej	Vet ej	Totalt	n
Skolan A	86	1	13	100 %	70
Skolan B	75	11	14	100 %	56
Totalt	81	6	13	100	126

Skola A) Som resultatet visar är det 86 procent som säger sig vilja läsa vidare efter gymnasiet, 13 procent av eleverna som inte bestämt sig i frågan, och endast 1 procent som svarar nej.

Skola B) Som resultatet visar är det 75 procent som säger sig vilja läsa vidare efter gymnasiet, 14 procent av eleverna som inte bestämt sig i frågan, och endast 11 procent som svarar nej.

Det finns alltså en övervikt för den grupp som vill läsa vidare efter gymnasiet.

Elever som vill läsa på universitet efter gymnasiet motiverar det med att det ger drömjobb, högre lön, det ger högre status i samhället och det ger bättre arbetsförhållanden. Elever som inte vill läsa på universitet motiverar det med att folk med högre utbildning inte får de jobb som de ska ha.

Likheten mellan två skolor är att de flesta av eleverna i både skolorna vill läsa vidare och skillnaden är att det är 11 procent som inte vill läsa i skolan B medan det i skolan A det bara är 1 procent som inte vill läsa. Alltså det är 10 procent mer i skolan B.

Tabell 5:2 Vill läsa vidare uppdelat på bostadsområde. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Bostadsområde	Mölndal	94	0	6	16	100%
	Övrigt	83	2	8	54	100%
	Totalt	60	1	9	70	n = 70

Det finns liten skillnad mellan Mölndal och de övriga områdena.

Tabell 5:3 Vill läsa vidare uppdelat på bostadsområde. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Bostadsområde	Angered	67	11	22	18	100%
	Övrigt	78	11	11	38	100 %
	Totalt	42	6	8	56	n = 56

Det finns liten skillnad mellan Angered och de övriga områdena.

Vid jämförande mellan Angered och Mölndal, här kan en tydlig skillnad klargöras. Det gäller främst de som vill läsa vidare. Det är 94 procent som säger sig vilja läsa vidare efter gymnasiet i Mölndal men i Angered är det 67 procent som säger sig vilja läsa vidare efter gymnasiet.

Tabell 5:4 Vill läsa vidare uppdelat på föräldrarnas universitetsutbildning. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet			
		Ja	Nej	Vet ej	Totalt
Föräldrar med universitetsutbildning	Ja	86	2	12	100 %
	Nej	86	0	14	100 %
	Totalt	60	1	9	n = 70

86 procent av eleverna vars föräldrar har universitetsutbildning (minst en av föräldrarna har läst vid universitet) och 86 procent av dem med föräldrar utan universitetsutbildning ville läsa vidare efter gymnasiet. Alltså det finns ingen skillnad.

Tabell 5:5 Vill läsa vidare uppdelat på föräldrarnas universitetsutbildning. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet			
		Ja	Nej	Vet ej	Totalt
Föräldrar med universitetsutbildning	Ja	82	9	9	100 %
	Nej	71	12	17	100 %
	Totalt	42	6	8	n = 56

82 procent med föräldrar som har universitetsutbildning (minst en av föräldrarna har läst vid universitet) och 71 procent av dem med föräldrar utan universitetsutbildning svarade ja och ville läsa efter gymnasiet.

Likheten mellan de både skolorna är att en majoritet av föräldrarna har universitetsutbildning och skillnaden är att 15 procent mer av eleverna med föräldrar som inte har utbildning vill läsa vidare i skolan A jämfört med skolan B. Den skillnad som kan iakttas är alltså att föräldrar utbildningsnivå ger utslag i resultatet på skola B.

Tabell 5:6 Vill läsa vidare uppdelat på mammas universitetsutbildning. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				Totalt
		Ja	Nej	Vet ej	n	
Moderns utbildning	Grundskolan	67	0	33	3	100 %
	Gymnasium	92	0	8	12	100 %
	Universitet	84	2	14	51	100 %
	Vet inte	100	0	0	4	100 %
	Totalt	60	1	9	70	n = 70

Eleverna som svarade ja och ville läsa på universitet efter gymnasiet: modern har grundskolan 67 procent, modern har gymnasium 92 procent och modern har utbildning från universitet 84 procent.

Tabell 5:7 Vill läsa vidare uppdelat på mammas universitetsutbildning. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				Totalt
		Ja	Nej	Vet ej	n	
Moderns utbildning	Grundskolan	80	0	20	10	100 %
	Gymnasium	62	13	25	16	100 %
	Universitet	78	11	11	18	100 %
	Vet inte	83	17	0	12	100 %
	Totalt	42	6	8	56	n = 56

Eleverna som svarade ja och ville läsa på universitet efter gymnasiet: modern har grundskolan 80 procent, modern har gymnasium 62 procent och modern har utbildning från universitet 78 procent.

Skillnaden mellan skolorna är att i skolan A har 51 stycken av mödrarna universitetsutbildning men i skolan B bara 18 stycken. Men likheten är att oavsett moderns universitetsutbildning vill majoriteten av eleverna läsa vidare.

Tabell 5:8 Vill läsa vidare uppdelat på faderns universitetsutbildning. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Faderns utbildning	Grundskolan	100	0	0	7	100 %
	Gymnasium	60	0	40	15	100 %
	Universitet	91	2	7	44	100 %
	Vet inte	100	0	0	4	100 %
	Totalt	60	1	9	70	n = 70

Eleverna som svarade ja och ville läsa efter gymnasiet: fadern har grundskolan 100 procent, fadern har gymnasium 60 procent och fadern har utbildning från universitet 91 procent.

Tabell 5:9 Vill läsa vidare uppdelat på faderns universitetsutbildning. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Faderns utbildning	Grundskolan	100	0	0	4	100 %
	Gymnasium	63	12	25	16	100 %
	Universitet	80	10	10	20	100 %
	Vet inte	75	12	13	16	100 %
	Totalt	42	6	8	56	n = 56

Eleverna som svarade ja och ville läsa efter gymnasiet: fadern har grundskolan 100 procent, fadern har gymnasium 63 procent och fadern har utbildning från universitet 80 procent.

Likheten mellan skolorna är att oavsett pappas utbildning, vill majoriteten av eleverna läsa vidare men skillnaden är att antal fäder som har universitetsutbildning i skolan A är dubbelt så högt som skolan B. Skillnaderna påverkar alltså inte viljan att läsa vidare nu. Men kan komma att göra det!

Tabell 5:10 Vill läsa vidare uppdelat på kön. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet			
		Ja	Nej	Vet ej	Totalt
Kön	Tjej	88	0	12	100 %
	Kille	84	3	13	100 %
	Totalt	60	1	9	n = 70

Eleverna har fått besvara frågan och de som vill läsa vidare på universitet är följande: 88 procent tjejer och 84 procent killar.

Det finns inte så stor skillnad mellan tjejer och killar när det gäller viljan att läsa vidare efter gymnasiet.

Tabell 5:11 Vill läsa vidare uppdelat på kön. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet			
		Ja	Nej	Vet ej	Totalt
Kön	Tjej	83	6	11	100 %
	Kille	60	20	20	100 %
	Totalt	42	6	8	n = 56

Eleverna har fått besvara frågan och de som vill läsa vidare på universitet är följande: 83 procent tjejer och 60 procent killar.

Det verkar finnas en klar skillnad mellan tjejer och killar när det gäller viljan att läsa vidare efter gymnasiet.

Likheten mellan skolorna är att majoriteten av tjejerna vill läsa vidare men skillnaden är att antal killar som vill läsa vidare i skolan A är större än i skolan B.

Tabell 5:12 Vill läsa vidare uppdelat på invandrabakgrund. Skola A. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Bakgrund	Ej invandrabakgrund	85	0	15	54	100 %
	invandrabakgrund	88	6	6	16	100 %
	Totalt	60	1	9	70	n = 70

Elever som inte har invandrabakgrund och vill läsa vidare är 85 procent och elever med invandrabakgrund är 88 procent (minst en av föräldrarna är född utomlands).

Det finns inte så stor skillnad mellan elever med invandrabakgrund som vill läsa vidare och elever som inte har invandrabakgrund.

Tabell 5:13 Vill läsa vidare uppdelat på invandrabakgrund. Skola B. Svaren presenteras i procent

		Vill läsa vidare efter gymnasiet				
		Ja	Nej	Vet ej	n	Totalt
Bakgrund	Ej invandrabakgrund	86	14	0	14	100 %
	invandrabakgrund	71	10	19	42	100 %
	Totalt	42	6	8	56	n = 56

Elever som inte har invandrabakgrund och vill läsa vidare är 86 procent och elever med invandrabakgrund är 71 procent (minst en av föräldrarna är född utomlands).

Det finns en stor skillnad mellan elever med invandrabakgrund som vill läsa vidare och elever som inte har invandrabakgrund.

Likheten mellan skolorna är att majoriteten av eleverna vill läsa vidare oavsett svensk och icke svensk men skillnaden är att det är mer homogent i skolan A än skolan B. I skolan B har majoriteten av eleverna invandrabakgrund.

5.2 Gruppintervjun

Två grupper svarade på frågorna. I de två grupperna deltog totalt 8 elever, 4 tjejer och 4 killar. Även i gruppintervjun har jag systematiserat svaren för att bättre kunna redovisa dem och för att göra dem mer lättöverskådliga. Gruppintervjun har främst varit ett redskap för att komma mer på djupet gällande svaren på enkätens frågor, för att få en inblick i vad eleverna anser om universitet. Här presenteras nu svaren på frågorna i den ordning de ställdes. Följdfrågor finns med att redovisa som t ex hur tänker du då? Pratar du med din familj, skolkamrater och andra bekanta om universitet? Eller ger skolan information om universitet? Hur menar du då? Och kan du utveckla detta?

1. Vad vill du göra när du slutar gymnasiet?

Frågan ställdes för att få igång diskussionen och få en grund att stå på inför de kommande frågorna. Alla i grupperna svarade att de inte vill börja plugga direkt utan vill jobba några år utomlands och resa runt och få erfarenheter och sedan börja fundera på vad man vill göra.

2. Tänker du läsa på universitet?

Ja, självklart, deras mål är att läsa på universitet och några vet redan vad de ska läsa på universitet. För att få ett bra arbete finns inget annat alternativ, säger de. De är medvetna om att samhället kräver utbildning, man kommer inte långt utan utbildning. En av tjejerna tänker inte att läsa på universitet.

3. Kan du tänka dig att läsa på universitet längre fram?

Ja, målet är att läsa vidare i framtiden, svarar alla killar, men tre av tjejerna har en plan att läsa längre fram. En tjej har svarat att hon är väl lite skoltrött och har andra planer och tänker inte läsa på universitet längre fram.

4. Har du någon bild av hur universitet är och hur folk som pluggar där är?

”Nej, det vet vi väldigt lite om.” Svarar båda grupperna att deras kännedom om universitet och vad man kan läsa är liten. En av eleverna berättar att han känner någon som läser på Chalmers. När han såg matte boken som de läser på Chalmers blev han rädd. Han säger att det är svårt och mycket att läsa. En annan säger att han har sett på TV och har den bilden av hur ett universitet är men hur det är i verkligheten, har han ingen aning om. Nej ingen aning, kanske lite större skola och avancerade kurser, svarar tjejerna.

5. Passar du in i den bilden?

Ja, vi kan se oss själva på universitet även om det är svårt och tufft. Men kanske inte direkt efter gymnasiet. En av tjejerna ser sig som att hon inte passar in, på grund av att hon är väl lite skoltrött och har andra planer och tänker inte läsa på universitet.

6. Är det någon som har påverkat dig?

Några säger att det är kompisar som påverkat dem. När de är med kompisar och pratar om framtiden och en del har planer att läsa vidare på universitet, då tänker man också så och vill läsa vidare. De andra säger att deras syskon ska läsa på högskolan och de vill också läsa på universitet. En säger att hennes mamma ska börja läsa psykologi och det är klart att hon också tänker läsa men inte direkt efter gymnasiet.

7. Är du intresserad av något speciellt?

En del vet redan vad de kommer att läsa på universitet, t ex Handelshögskolan, inom IT och Gastronomi. Killarna har redan bestämt sig och vet vad dom vill, medan tjejerna är lite mer försiktiga och osäkra.

8. En hög utbildning har en rad positiva effekter:

Den minskar risken för arbetslöshet.

Chansen till ett bra arbete ökar.

Med sådana arbeten följer i regel ett antal fördelar, bland annat bättre hälsa, högre lön, och bättre arbetsförhållanden.

Utbildning är nödvändigt för att få ett bra arbete. När man söker ett jobb väljer arbetsgivare honom/henne som har utbildning. Man måste det om man ska få ett bra jobb, utan utbildning blir det ett slitsamt jobb eller inget jobb alls. Man har mer chans att få bättre jobb med högre lön annars är det meningslöst att satsa på utbildning. Med utbildning ökar chansen till ett arbete högt uppe i yrkeshierarkin. Men kanske inte från första dagen, man kan visa att man har potential och man kan gradera upp sig.

6. Analys

Majoriteten av eleverna i båda skolorna anser att genom att läsa vidare på universitet och högskola har man större möjlighet att skaffa sig ett bra jobb, högre lön och högre status i samhället än om man inte studerar vidare. Eleverna är medvetna om att utbildning har en stor betydelse för vilket arbete en människa kommer att ha och får därför en förstärkande effekt. (Arnman, Jönsson, 1983)

Men vid jämförelse mellan skolan A och B, finns det liten skillnad mellan dem. Skolan A är en karriärkulturskola och i karriärkulturen träder karriärförväntningar och därmed beroende av betyg in. Elever i karriärkulturskolan kommer i mycket större utsträckning från utbildningsmedvetna och utbildningsmotiverade hem. (Persson, 2003)

Jag antar att skolan B är tvångskulturskola, blir målet för skolan Att hjälpa eleverna att hantera sina vardagliga sociala relationer och i andra hand att bidra med de kunskaper som på längre sikt kan leda till integration i utbildningssystem, arbetsliv och samhälle. (Persson, 2003.)

Skillnaden mellan två skolor beror dessutom på att ju mer skolklassen domineras av elever från högre sociala grupper som skolan A, desto bättre är resultaten för alla elever i skolklassen oavsett social bakgrund.(Arnman, Jönsson, 1983)

Vid jämförande av två bostadsområden Mölndal och Angered, här kan en tydlig skillnad avläsas. Det är en stor skillnad mellan Mölndal som är högstatusområde och Angered som är lågstatusområde med elever som ofta har arbetarklass bakgrund.

Enligt Arnman och Jönsson: skolans innehåll och metoder är utformade av vissa sociala skikt och passar därför deras barn bättre än andra. Skolmiljön är bara en del av en elevs livssituation. De olika villkor eleverna lever under har ett starkt samband med föräldrarnas arbetssituation.(Arnman, Jönsson, 1983)

Det kan bero på att föräldrarna överför sin sociala ställning till sina barn inte främst genom arv av ekonomiska tillgångar utan främst genom arv av det som kallas kulturellt kapital, förmågan att klara sig väl genom skolan. (Ahrne, Ekerwald, Leiulfsrud, 1987)

Min undersökning visar att den tidigare forskningen att elever från medelklassområden som Mölndal är mer motiverade att studera vidare än de från arbetarklass i Angered stämmer. Som Arnman och Jönsson säger har vissa grupper större förutsättningar att tillgodogöra sig samhällets utökade erbjudanden än andra.(Arnman, Jönsson, 1983)

Flera studier har visat den betydelse föräldrarna har för elevernas skolframgång, benägenhet och förutsättningar att anta utbildningsutmaningar. Att den sociala bakgrunden, i synnerhet föräldrarnas utbildningsnivå, har mycket stor betydelse för ungdomars övergång från gymnasiet till högskolan. Sannolikheten för högskolestudier bland barn med lika studiebegåvning ökade om föräldrarna hade akademisk utbildning. (Persson, 2003).

Att större andel av ungdomarna från hem där föräldrar har akademiska utbildningar fortsätter att läsa på universitet, än från hem där föräldrarna inte har akademisk utbildning, det stämmer delvis med min undersökning. Tabell 5:5, skolan B visar att det finns liten skillnad mellan elever med föräldrar med akademisk bakgrund och de utan, men det är eleverna vars föräldrar har akademisk utbildning som i större utsträckning vill läsa vidare än de vars föräldrar är utan akademisk utbildning. Men tabell 5:4, skolan A visar att det inte finns skillnad mellan elever vilkas föräldrar har akademisk bakgrund och de utan. Att majoritet av eleverna vill läsa vidare i båda skolorna kan bero på den förändring som sker i samhället. Det kunskapssamhälle som nu ersätter det gamla samhället kräver mycket av sina medborgare. Satsning på utbildningen blir allt viktigare för den enskilda människan, och det är en möjlighet att byta klasstillhörigheten via utbildningen. (Ahrne, Ekerwald, Leiulfsrud, 1987) Men det kan också vara en skillnad på hur man tänker nu och vad det blir för resultat.

Om man tittar på mammans akademiska bakgrund så är det många fler av eleverna med mamma utan akademisk bakgrund som vill studera vidare än dem med akademisk bakgrund, tabell 5.1: 4a. Men tabell 5.1: 4b visar inte så stor skillnad mellan elever vars mamma har akademisk bakgrund och dem vars föräldrar är utan akademisk bakgrund. Men om man tittar på pappans bakgrund, finns det ingen skillnad mellan de två grupperna. De med pappa utan akademisk bakgrund vill hellre läsa vidare än de med. Undersökningen visar att på skola A där har 61 procent av mammorna universitetsutbildning, men på skola B har endast 25 procent av mammorna en likvärdig utbildning. På skola A har 57 procent av papporna en universitetsutbildning medan det på skolan B endast är 28 procent av papporna som har likvärdig utbildning.

Om vi ser utbildningssystemets historiska utveckling, hur könens roll utformades och hur vi formas till kvinnor och män, var skolan för maktens män och flickorna utbildades att bli deras blivande hustrur. Det var tydligt i dåtidens könssegregerade skolsystem. Men detta gäller även i våra dagar. Det är männen som har haft makten inom samhällets institutioner som utbildning, vetenskap och medier vilket innebär att de har format dessa institutioners mönster och former.

Undersökningen visar att många fler av tjejerna vill läsa vidare än killarna i skolan B, tabell 5.1: 6b. Men skolan A, tabell 5.1: 6a visar att det inte finns så stor skillnad mellan tjejer och killar.

Förut ansåg man att kvinnor och män hade olika uppgifter i samhället och att utbildning och träning för dessa skilda uppgifter måste ha olika innehåll. Kvinnans enda ”naturliga uppgift” ansågs vara den som hustru, mor och husmor. Bakom detta fanns politiskt och religiöst grundade idéer om att alla har sin förutbestämda plats i livet. Olika samhällsklasser tycktes ha sina ödesbestämda uppgifter och skulle fostras in i denna roll. När samhället förändrats har också målen för flickors och pojkars undervisning förändrats. (Wernersson, 1995; 2-4)

Samhället har förändrats, en förändring och utveckling som sker i det samhälle vi lever i, för att kunna tillgodogöra sig de möjligheter som denna utveckling ger måste alla oavsett kön ha den kompetensen samt en förmåga hos hela samhället att kunna förändra sig i förhållande till ny information. I det nya samhället finns det en stor tilltro att utbildning och högre utbildning i synnerhet är en förutsättning för ekonomisk tillväxt och välstånd.

Man ska givetvis inte tro att det räcker med att förändra de ekonomiska villkoren för att kvinnan själv ska förvandlas. Denna faktor har varit och förblir avgörande för hennes

utveckling, men så länge den inte medför de moraliska, sociala och kulturella följder som den tyder på och kräver, kan den nya kvinnan inte trädla fram.(de Beauvoir, 2002)

Undersökningen visar även att det inte finns så stor skillnad mellan elever med invandrabakgrund och elever som inte har invandrabakgrund som vill läsa vidare i skolan A. Men om fler invandrare vill läsa vidare på universitetet kanske klasskillnaderna ändras i samhället. För byte av klasstillhörighet sker oftast genom utbildning. Att fler invandrare vill läsa på universitetet kanske är ett steg längre mot ett mer integrerat samhälle.

Men skolan B visar att det är fler elever utan invandrar bakgrund som vill läsa vidare än elever med invandrabakgrund.

De få studier som i Sverige belyst förhållandet mellan etnicitet och social bakgrund i rekryteringen till högre studier betonar att den sociala bakgrunden är den faktor som inverkar starkast. Med tanke på den segregation och marginalisering som kännetecknar många invandrades situation i Sverige, kan den tendens till etnisk underklassbildning som finns också påverka övergång till högskolan. (SOU 2000;47)

Svaren som gavs i gruppintervjuer kan man sammanfatta: att inga föräldrar av två grupper har hög utbildning. Fäderna och mödrarna har gymnasieutbildning. Elevernas kommentarer till frågan om de planerar att läsa på universitet/högskolan visar i flera fall på deras beslutsamhet att gå vidare med sina studier men inte direkt efter gymnasiet.

Flera elever menar att utbildning är något slags krav i dagens samhälle. Att samhället kräver utbildning, man kommer inte långt utan utbildning. Med utbildning ökar chansen till ett arbete högt uppe i yrkeshierarkin.

7. Slutsats

I undersökningen har jag kommit fram till att det finns skillnader i inställning till högre studier beroende på klass, kön och etnicitet. Övervägande delen av eleverna vill läsa vidare på högskola/universitet med motiveringen att det ger ett bättre jobb, högre lön och man får mer status i samhället. Jag har även sett att föräldrarnas akademiska bakgrund har viss betydelse genom att de som kommer från ett akademiskt hem är mer motiverade att läsa på en högre utbildning än de som inte har akademiska traditioner i hemmet.

Den akademiska bakgrunden lyser även igenom på de boendeområden jag undersökt. I boendeområden med många föräldrar med akademisk utbildning, så kallad medelklass, vill många fler av barnen läsa vidare än de från arbetarklassen där den akademiska bakgrunden är mindre vanlig. I arbetarklass områden är det ofta många invandrare som bor. Tidigare forskning visar att den socioekonomiska indelningen påverkar elevernas vilja till vidare utbildning. Min undersökning visar att det är fler icke invandrare än invandrare som vill läsa vidare. Jag kan även se skillnad mellan könen. Enligt min undersökning är det i större utsträckning tjejerna som är mer motiverade att läsa vidare än killarna.

Utifrån dessa data kan man dra slutsatsen att skola B inte helt lyckas förmedla vikten av högskoleutbildning till eleverna med etnisk bakgrund jämfört med eleverna med medelklassbakgrund. Detta riskerar att allvarligt försämra denna stora grupps framtida livschanser.

Boendesegregationen som råder i Sverige innebär att många invandrare elever går på skolor i utsatta förortsområden. Problemet blir att dessa skolors elever inte kan konkurrera om gymnasieplatser med elever från skolor i högstatusområden och det bildas en segregerad skola.

Samhällets motstridiga beställning till skolan, dels skall skolan ge alla elever samma möjligheter till utbildning, dels sortera genom betygssättning, syftar till att upprätta en hierarki bland eleverna som kan användas vid framtida urval i frågan om arbetskraft och vidare utbildning.

En likvärdig utbildning kan alltså enligt min bedömning som blivande lärare inte begränsas till en större jämlikhet i betydelsen att alla skall ha samma tillträde till utbildning och

behandlas lika under utbildningstiden. De som har speciella behov eller svårigheter skall tvärtom behandlas olika i syfte att en större jämlikhet ska vara tillgänglig vid utbildningens slut än vid dess början.

Om samtliga elever skall få en verkligt likvärdig utbildning måste nämligen en rad särskilda insatser användas, eftersom allmänna reformer kan missgynna de grupper som av olika skäl inte förmår utnyttja de förbättrade möjligheterna. Det är därför viktigt att försöka förstå hur generella insatser på utbildningsområdet kan leda till att en given samhällsstruktur upprätthålls.

8. Referenslista

Ahrne, Göran, Ekerwald, Hedvig och Leiulfsrud, Håkon (1987). *Klassamhällets förändring*. Första upplagen. Studentlitteratur, Lund.

Ahrne, Göran, Roman, Christine och Franzen, Mats (2003): *Det sociala landskapet*. Korpen

Arnman, Göran och Jönsson Ingrid (1983). *Segregation och svensk skola. En studie av utbildning, klass och boende*. Arkiv avhandlingsserie 18, Lund.

de Beauvoir, Simone (2002(1949)). *Det andra könet*.(över. Gomblos-Incze'dy, A & Moberg, Å). Stockholm: Norstedts.

Ejlertsson, Göran (1996). *Enkäten i praktiken*. En handbok i enkätmetodik. Studentlitteratur, Lund.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson; Henrik och Wängnerud, Lena (2003). *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik AB.

Giddens, Anthony (1998). *Sociologi*. 2: uppl. Studentlitteratur, Lund.

Högskoleverket (2002). *National Agency for Higher Education*. Statistik & Analys.

Persson, Anders (red.) (2003). *Skolkulturer*. Studentlitteratur, Lund.

de los Reyes, Paulina & Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2003). *Maktens (o) lika förklädnader. Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.

Skolverket (2002). *Att bedöma eller döma: tio artiklar om betygsättning*, Stockholm.

Skolverket (2003). *Skolverkets lägesbedömning av barnomsorg, skola och vuxenutbildning 2003*. Stockholm: Statens skolverk. Rapport nr 238.

Skolverket (2004). *Elever med utländsk bakgrund*. Rapport till regeringen 1 oktober 2004. Stockholm: Statens skolverk. Rapport nr 545.

SOU 1978:65. *Skolan. En ändrad ansvarsfördelning*. Slutbetänkande av utredningen om skolan, staten och kommunerna. Stockholm 1978.

SOU 2000:47. *Mångfald i högskolan*. Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan.

Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Tredje upplagen. Studentlitteratur, Lund.

Tursunovic, Mirzet (2002). "Fokusgruppintervjuer i teori och praktik" i *Sociologisk forskning 2002: 1*.

Wernersson, Inga (1995). *Undervisning för flickor – undervisning för pojkar ...eller... undervisning för flickor och pojkar?* En översikt skriven för Skolverket, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik.

Ålund, Aleksandra (1999). "Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter. Kön, klass, etnicitet och ras" i Olsson, Erik (red) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Stockholm: Carlssons.

Internet

www.vr.se

nedhämtad:2006-01-04

9. Bilaga 1

Frågeformulär

1. Är Du tjej eller kille?

Tjej

Kille

2. Vilken klass går Du i?

.....

3. Vilket bostadsområde bor Du i?

.....

4. Är Du född i Sverige?

Ja

Nej

5. Är Dina föräldrar födda i Sverige?

Ja, båda är födda i Sverige

Nej, båda är födda utomlands

Uppge vilka länder

Nej, en är född utomlands

Uppge vilket land

6. Vilken utbildning har Din mamma? (Sätt kryss framför Ditt alternativ)

Grundskola eller motsvarande

Gymnasium eller motsvarande

Universitet eller motsvarande

Vet inte

7. Vilken utbildning har Din pappa? (Sätt kryss framför Ditt alternativ)

Grundskola eller motsvarande
Gymnasium eller motsvarande
Universitet eller motsvarande
Vet inte

8. Har Du några syskon som har läst/läser på universitet?

Ja

Nej

9. Har Du någon annan nära bekant som har läst/läser på universitet? (Vänner, släktingar, etc.)

Ja

Nej

10. Skulle Du vilja läsa på universitet efter gymnasiet?

Ja

Nej

Vet ej

Motivera Ditt svar!

.....
.....

11. Tror Du att man blir mer motiverad om någon av ens föräldrar har läst på universitet?

Ja

Nej

Vet ej

12. Om Du svarade ”Ja”. Varför tror Du att det är så?

13. Har Du fått information om universitet?

Ja

Nej

14. Om Du svarade ”Ja”. Från vem? (Du kan välja flera alternativ och sätt kryss framför de)

Sökte information själv
Föräldrar
Syskon
Andra släktingar
Vänner
Skolan
Universitet
Annat

15. Utbildning har en rad effekter:

a) Den ger dröm jobb.

Stämmer

Stämmer inte

b) Den ger högre status i samhället.

Stämmer

Stämmer inte

c) Den ger bättre arbetsförhållande.

Stämmer

Stämmer inte

d) Universitets studier bidrar till stora studie skulder, avskräcker det Dig till vidare studie på universitet

Stämmer

Stämmer inte

16. Egna kommentarer

Om Du är intresserade av att bli intervjuad, skriv ditt namn och telefonnummer här

Tack för Din samverkan!

10. Bilaga 2

Frågor för gruppintervju:

1. Vad vill du göra när du slutar gymnasiet?
2. Tänker du läsa på universitet?
3. Kan du tänka dig att läsa på universitet längre fram?
4. Har du någon bild av hur universitet är och hur folk som pluggar där är?
5. Passar du in i den bilden?
6. Är det någon som har påverkat dig?
7. Är du intresserad av något speciellt?

8. En hög utbildning har en rad positiva effekter:

Den minskar risken för arbetslöshet.

Chansen till ett bra arbete ökar.

Med sådana arbeten följer i regel ett antal fördelar, bland annat bättre hälsa, högre lön, och bättre arbetsförhållanden.